

MUSTAFA NECATİ BEY (1894 - 1 OCAK 1929)

Yrd.Doç.Dr. Fuat ÖZER*

ÖZET

1894 yılında İzmir'de dünyaya gelen Mustafa Necati, İstanbul Hukuk Okulunu bitirdikten sonra İzmir'e dönerek İzmir Kız Öğretmen Okulunda öğretmenlik yapmıştır. Arkadaşı Hüseyin Vâsıf (Çınar) ile "Şark İdadisP'ni kurmuştur.

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine İstanbul'a kaçan Mustafa Necati Bey, İstanbul Hükümeti tarafından Balıkesir'e gönderilmiştir. 19 Eylül 1919 günü Balıkesir'e gelen Mustafa Necati Bey, görevinden istifa ederek Balıkesir'de kalmıştır. Burada, arkadaşı Hüseyin Vâsıf Beyle birlikte "İzmir'e Doğru" gazetesini çıkarmıştır.

Birinci Büyük Millet Meclisine Saruhan (Manisa), ikinci dönem de İzmir Mebusu olarak katılmıştır. Sivas İstiklâl Mahkemesi üyesi, Kastamonu İstiklâl Mahkemesi Başkanlığı yapmıştır. "Mübadele, İmar ve İskân Vekili" ve "Adliye Vekili" olarak büyük hizmetler gerçekleştirmiştir. Fakat onu unutulmaz kılan hizmetleri ise 20 Aralık 1925 - 01 Ocak 1929 tarihleri arasında "Maarif Vekili" olarak görev yaptığı dönemde gerçekleştirmiştir.

Bu dönemde, Öğretmenlik, eğitim hizmetlerinin temeli sayılmış; nitelikli öğretmen yetiştirme konusunda önemli çalışmalar yapılmış ve en önemlisi "harf inkılâbı" bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Yeni Türk harflerini halka öğretmek için kurulan "Millet Mektepleri"nin açıldığı 01 Ocak 1929 günü aramızdan ayrılmıştır. Bugün onun adıyla anılan "Necatibey Eğitim Fakültesi"nin temeli onun zamanında atılmıştır.

* Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf öğretmenliği Anabilim Dalı Başkanı

Anahtar Kelimeler: Mustafa Necati, izmir'e Doğru, Kastamonu İstiklâl Mahkemesi Başkanı, Maarif Vekili.

MR. MUSTAFA NECATİ (1894-1 JANUARY 1929)

ABSTRACT

After graduating from istanbul Law School, Mustafa Necati, who was born in 1894 in izmir, turned back to izmir and started teaching at izmir Teacher Training School for Girls. He founded "Şark idadisi (Oriental Lycee)" with his friend Hüseyin VasifÇınar.

After izmir had been occupied by Greeks, he fled to istanbul and was appointed to Balıkesir by istanbul Government. Arriving in Balıkesir on 19 September 1919, he resigned from his duty but stayed in Balıkesir. Here he started a nevspaper named "izmir'e Doğru" with his friend Hüseyin Vasif.

He was elected a member of the First National Assembly as Saruhan (Manisa) deputy and of the Second as izmir deputy. He was a member of Court of Independence in Sivas and the headjudge of Court of Independence in Kastamonu. He was in the service of the country as "Minister of Exchange, Development and Housing", and "Minister of Justice". However, he became unforgettable for his unique services while he was the Minister of Education between 20 December 1925 and 1 January 1929.

in this period was respected teaching as the core for education services. Important efforts were made for training qualified teachers and, most important of ali, the Latin alphabet was adopted during his mission. He passed away on 1 January 1929, when "Public Schools" were established to teach people the new Turkish alphabet. Today Necatibey Faculty of Education, which was commemorated after his name, was founded during his period.

Key Words: Mustafa Necati, İzmir'e Doğru, Kastamonu Court Of Independenceı, Minister of Educationı,

Mustafa Necati Bey, Horasan'dan Anadolu'ya gelip Darende'ye yerleşen Ahmet Han'ın onuncu batında torunu olup 1864 yılında İzmir'de

dünyaya gelmiştir. Babası, Darendeli Halit Bey; annesi Elbistanlı Mustafa Necati Efendinin kızı Naciye Hanımdır. Dedesi Mustafa Efendi, torunu dünyaya gelmeden iki-Uç ay evvel vefat etmiş ve torununa onun adı verilmiştir.¹

Çocukluğu İzmir'de geçen Mustafa Necati, ilk ve orta öğrenimini İzmir'de tamamlamıştır. İzmir İdadisini bitirdikten sonra, Yükseköğrenim için İstanbul'a gitmiş ve İstanbul Hukuk Okulunu bitirdikten sonra 1914 yılında tekrar İzmir'e dönerek avukatlık ve İzmir Kız Öğretmen Okulu'nda öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Daha sonra, yakın arkadaşı Hüseyin Vâsif (Çınar) Bey'le birlikte 1915 yılında, "**Özel Şark Mektebi İdadisi**" (Özel Şark Lisesi) ni kurmuşlardır.², 1918 yılına kadar Mustafa Necati bu okulun müdürlüğü ve edebiyat öğretmenliği, Hüseyin Vâsif da müdür yardımcılığı ve tarih öğretmenliği görevlerini yürütmüşlerdir.³ Bu arada bir süre de "Aydın-Kasaba Demiryollarında Hukuk Müşavirliği" görevini yürütmüştür.⁴

Savaş sonrasında bir yanda İtilâf Devletlerinin işlerine son verdiği Aydın-Kasaba demiryolu işçilerinin haklarını savunmuş, "**İzmir Demiryolları İslâm Memurini Teâvün Cemiyeti**"nin kurulmasına öncülük etmiş; diğer yanda da savaştan dönen ve işsiz kalan yedek subayların sosyal ve ekonomik sıkıntılarını giderebilmek için çareler aramıştır. Mustafa

¹ Hüseyin Ragıp Uğural, (1991) Mustafa Necati'nin Ecdadı ve Kimliği, **Mustafa Necati Sempozyumu** 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s.184-188, (Mustafa Necati Bey, Emekli Vali Hüseyin Ragıp UĞURAL' in amcası olup Maarif Vekili olduğu dönemde kendisini Galatasaray Lisesi'ne yerleştirilmiştir.)

² H. Vâsif, "(Alemdâr)'a Cevap", **İzmir'e Doğru Gazetesi**, 18 Şubat 336 (1920), Numara 31, s. 2, su. 1-4. Bu yazıda belirtildiğine göre Şark Mektebi önce kiralık bir binada kurulmuş, daha sonra, hükümet, el koyduğu İzmir'deki Fransız Saint Joseph Lisesine ait binayı Şark Mektebine tahsis etmiştir. Bu okula ait malzemeler İzmir Kız Öğretmen Okulu ve İkinci Sultanî' ye, kitapları ise Millî Kütüphaneye verilmiştir. Mütareke döneminde bu kitaplar Fransa'ya iade edilmiştir.

³ Fazlı Güleç, (1947), Rahmetli Necati, **Kaynak**, Balıkesir Halkevi dergisi, Ocak 1947 Sayı: 168, s. 1

⁴ M. Rauf İnan, (1991) Mustafa Necati (Mustafa Kemal'in Maarif Vekili), **Mustafa Necati Sempozyumu** 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s. 190

Necati, işinden gücünden veya okulundan koparılarak savaşa götürülen bu gençlerimizin, savaş sonrasında yaşadıkları sıkıntılara köklü bir çare bulmak için "ihtiyat Zâbitânı Himaye Yurdu" adıyla bir derneğin kurulmasını teklif ediyor ve kısa bir süre sonra da İzmir'de "**İhtiyat Zâbitânı Teâvün Cemiyeti**" kuruluyor. Dolayısıyla bu örgütlenmenin de fikir babası Mustafa Necati'dir. Bu derneğin üyesi olan yedek subaylar, işgalden bir gün önce Maşatlıkta yapılan toplantıda olduğu gibi daha sonraki dönemde, Batı Anadolu Kuvâ-yi Millîyesi içinde de çok önemli rol oynamışlardır.⁵

İzmir Türk Ocağının faal bir üyesi olan ve daha önce spor kolu çalışmalarını idare etmiş olmasından dolayı gençlerle iç içe yaşayan Mustafa Necati, yaklaşmakta olan işgal tehlikesine karşı tedbir almak için gayret gösteriyor; gençler, yedek subaylar ve işten çıkarılmış olan demiryolu işçileri ile olan yakın ilişkilerini devam ettirerek bir direnişin imkânlarını araştırıyordu. Mustafa Necati ve yakın arkadaşı Hüseyin Vâsif (Çınar) Bey bu konuda en çok çalışanların başında geliyordu.⁶ Nitekim Türk Ocağı'nda işgalden on beş yirmi gün önce yaptığı bir konuşmada :

"Tehlike yaklaştı. Rumlar harıl, hani silâhlanıyor ve bir şeyler bekliyorlar. Biz ise kalemle, muhtıra (hatırlatmak üzere yazılan ve sunulan tezkere) ve nutuklarla nUmayış (gösteriş, gösteri, görünüş) ve alâyişle (gösterişle) iş görmeye çalışıyoruz. Bu doğru değildir. Her ihtimâle karşı bütün Türklüğün silâha sarılması icap eder. Ona göre Teşkilât yapmalıyız." diyordu.⁷

Bu teklif orada bulunan pek çok kişiyi telaşlandırdı. Yapılan tartışmalardan, teklifinin oy birliği ile kabul edilmeyeceğini anlayan Mustafa

⁵ Zeki Ankan, (1991), Mütârekede Mustafa Necati'nin İzmir'deki Çalışmaları, **Mustafa Necati Sempozyumu** 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s.29, 31-32

⁶ Hayrettin Karan, (1951), Ege'de İstiklâl (İhtilâl) Meşalesi- İstiklâl Harbinde Atılan İlk Kurşun, **Türk Dili Gazetesi**, 20 Haziran 1951-13

⁷ Ankan, (1991), **Ön.ver.**, s.33-34

dünyaya gelmiştir. Babası, Darendeli Halit Bey; annesi Elbistanlı Mustafa Necati Efendinin kızı Naciye Hanımdır. Dedesi Mustafa Efendi, torunu dünyaya gelmeden iki-Uç ay evvel vefat etmiş ve torununa onun adı verilmiştir.¹

Çocukluğu İzmir'de geçen Mustafa Necati, ilk ve orta öğrenimini İzmir'de tamamlamıştır. İzmir İdadisini bitirdikten sonra, Yükseköğrenim için İstanbul'a gitmiş ve İstanbul Hukuk Okulunu bitirdikten sonra 1914 yılında tekrar İzmir'e dönerek avukatlık ve İzmir Kız Öğretmen Okulu'nda öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Daha sonra, yakın arkadaşı Hüseyin Vâsîf (Çınar) Bey'le birlikte 1915 yılında, "**Özel Şark Mektebi İdadisi**" (Özel Şark Lisesi) ni kurmuşlardır.², 1918 yılına kadar Mustafa Necati bu okulun müdürlüğü ve edebiyat öğretmenliği, Hüseyin Vâsîf da müdür yardımcılığı ve tarih öğretmenliği görevlerini yürütmüşlerdir.³ Bu arada bir süre de "Aydın-Kasaba Demiryollarında Hukuk Müşavirliği" görevini yürütmüştür.⁴

Savaş sonrasında bir yanda İtilâf Devletlerinin işlerine son verdiği Aydın-Kasaba demiryolu işçilerinin haklarını savunmuş, "**izmir Demiryolları İslâm Memurini Teâvün Cemiyeti**"nin kurulmasına öncülük etmiş; diğer yanda da savaştan dönen ve işsiz kalan yedek subayların sosyal ve ekonomik sıkıntılarını giderebilmek için çareler aramıştır. Mustafa

¹ Hüseyin Ragıp Uğural, (1991) Mustafa Necati'nin Ecdadı ve Kimliği, **Mustafa Necati Sempozyumu** 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s.184-188, (Mustafa Necati Bey, Emekli Vali Hüseyin Ragıp UĞURAL' in amcası olup Maarif Vekili olduğu dönemde kendisini Galatasaray Lisesi'ne yerleştirilmiştir.)

² H. Vâsîf, "(Alemdâr)'a Cevap", İzmir'e **Doğru Gazetesi**, 18 Şubat 336 (1920), Numara 31, s. 2, su. 1-4. Bu yazıda belirtildiğine göre Şark Mektebi önce kiralık bir binada kurulmuş, daha sonra, hükümet, el koyduğu İzmir'deki Fransız Saint Joseph Lisesine ait binayı Şark Mektebine tahsis etmiştir. Bu okula ait malzemeler İzmir Kız öğretmen Okulu ve İkinci Sultanî' ye, kitapları ise Millî Kütüphaneye verilmiştir.Mütareke döneminde bu kitaplar Fransa'ya iade edilmiştir.

³ Fazlı Güleç, (1947), Rahmetli Necati, **Kaynak**, Balıkesir Halkevi dergisi, Ocak 1947 Sayı: 168, s. 1

⁴ M. Rauf İnan, (1991) Mustafa Necati (Mustafa Kemal'in Maarif Vekili), **Mustafa Necati Sempozyumu** 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s.190

Necati, Türk Ocağı yönetim kurulu üyeliğinden çekildi. Dolayısıyla da bundan sonraki dönemde Türk Ocağında yapılan çalışmaların içinde yer almadı. Buna rağmen bazı kaynaklarda, "İzmir'in işgalinden bir gün önce 'Redd-i İlhak Cemiyeti' imzasıyla yayınlanan ünlü bildiri Mustafa Necati ve üç arkadaşı tarafından kaleme alınmış"⁹ ve "kendisi gibi ateşli arkadaşlarıyla birlikte "Redd-i İlhak" mitingini tertipleyerek, İzmir gençliğini galeyana getirmiştir"¹⁰ şeklinde yer alan bilgiler, doğru değildir. Çünkü, en yakın arkadaşı olan Hüseyin Vâsıf Bey, işgalden bir gün önce, savaş dolayısıyla yarıda kalan hukuk tahsilini tamamlamak İstanbul'a gitmiş olduğundan işgal günü İzmir'de değildir." Mustafa Necati de, bildiriye kaleme almak için bir araya gelen grubun içinde yer almadığı gibi o gece Maşatlıkta yapılan toplantıya da katılmamış ve arkadaşı Haydar Rüştü ile birlikte karşı tepelerden, Maşatlıkta yapılan mitingi seyretmekle yetinmiştir.¹²

İşgal faciasını gören Mustafa Necati, Haydar Rüştü ile saklandıkları evlerinin etrafının Yunan askerleri tarafından kuşatılmış olması sebebiyle ancak beş gün sonra İzmir'den kaçabilmiş ve İstanbul'a giderek,¹³ beşik kertmesi nişanlısı olan Halide Nusret (Zorlutuna) Hanımların evine yerleşmiştir. Burada kaldığı dönemde, ağabeyi Hüsnü (Uğural) ile Mehmet Esat ve Hüseyin Vâsıf (Çınar) kardeşler de bu eve gelmişler,¹⁴ Mehmet Esat ve Hüseyin Vâsıf (Çınar) kardeşler Balıkesir'e dönerek Balıkesir Kuvâ-yı Millîyesi'nde yer almışlardır. Hüseyin Vâsıf, "Hareket-i Millîye Reddi İlhak Cemiyeti"ne ve II. Balıkesir Kongresinden itibaren de toplanan Kongrelere

⁸ Ayn., s.34

⁹ Ayn., s.34

¹⁰ Mustafa Necati Bey, (1954), **Necati Öğretmen Okulu 1953-1954 Yılı**, s.37

¹¹ Karan, Ön.ver., 20 Haziran 1951-114/ 20 Ocak 1952-181; "İzmir işgalinde İzmir'de değildim. İstanbul'da idim. İşgal-i müellimi haber aldığımın ertesi günü İstanbul'dan hemen ayrıldım ve vatanımı tahlis için vazifem başına koştum." H. Vâsıf, "(Alemdâr)'a Cevap", **İzmir'e Doğru Gazetesi**, 18 Şubat 336 (1920), Numara31, s. 2, su. 1-4

¹² Karan, Ön.ver., 30 Haziran 1951 -22

"Arıkan, **Ön.ver.** s.34-35; Bazı kaynaklardajzmir'de on beş gün saklı kaldığı yazılıdır. Bkz. Mustafa Necati Bey, **Necati Öğretmen Okulu 1953-1954 Yılı**, s.37

¹⁴ Orhan Adalı,(1985), Mustafa Necati, **Yeni Asır Gazetesi**, 06 Ocak 1985

"İzmir Türk Ocağı Delegesi" olarak katılmış, kardeşi Mehmet Esat ise, Heyet-i Merkezîye'nin İstihbarat Bürosu Şefi olarak görev yapmıştır¹⁵.

İstanbul'da kalan Mustafa Necati, Dâhiliye Nezâretinde (İçişleri Bakanlığında) görev almış, Balıkesir'e de ancak, İstanbul Hükümetinin, Mutasarrıf Hilmi Beyin yerine Karası Mutasarrıflığına tayin ettiği Fatin Bey'in yardımcısı olarak gelmiştir.

Bu dönemde İstanbul Hükümeti; Anadolu'yu "bir isyan mıntıkası ve bir âsî ve eşkıya yatağı olarak", Anadolu'da devam etmekte olan Millî Mücadele hareketini de, "Hükümetin durumunu tehlikeye düşüren, devletin şeklini değiştirmeye çalışan bir isyan" hareketi olarak nitelendiriyordu.¹⁶ İstanbul Hükümeti ve İngilizlerin en büyük korkusu, Doğu Anadolu'da Mustafa Kemal Paşanın başında bulunduğu hareket ile Batı Anadolu'da Balıkesir'de teşkilatlanmış olan Kuvâ-yı Milliye'nin birleşmesidir. Bunu önlemek için hemen her yolu denemişlerdir.¹⁷

İstanbul Hükümeti; I. Balıkesir Kongresinin, Eylül ayı başında toplanmasını kararlaştırdığı¹⁸ ve Alaşehir Kongresinde (16-25 Ağustos 1919) alınan kararları görüşmek üzere toplanması plânlanan, II. Balıkesir Kongresinin (16-22 Eylül 1919) toplanmasına engel olamayınca, Kongreyi kendi fikirleri yönünde etkilemek için çalışmalarını yoğunlaştırdı.¹⁹ Çünkü II. Balıkesir Kongresinin gündemindeki konulardan biri ve en önemlisi, "Sivas Kongresine katılma" konusu idi.²⁰

¹⁵ Karan, **Ön.ver.**, 22 Şubat 1952, - 207

¹⁵ Karan, **Ön.ver.**, 19 Ocak 1952-180

¹⁷ Sina Aksin, (1983) **İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele**, İstanbul, Cem Yayınevi, s.490-494

¹⁸ **Balıkesir Millî Kongresi Kararları** Madde 29: "Kongre, Eylül iptidasında 100 kişilik olmak ve her mahallin vereceği paranın yüzdesi nispetinde aza ile iştirak etmek üzere tekrar içtima edecektir." Bkz. Fuat özer, (1998), **Millî Mücadele'de Balıkesir**. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, s. 108

¹⁹ Aynı.,s.148-150

²⁰ Hacim Muhittin Çarıklı, (1967), **Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklının Kuvayı Milliye Hatıraları**, (Yay.Haz. Prof. Dr. Şerafettin Turan), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, s.58

Merkezîye' de,²⁵ Hüseyin Vâsîf Bey ve Fırka Kumandanı Köprülülü Kâzım (Özalp) Bey'le birlikte çalışmaya başlamıştır.²⁶ Balıkesirli olmadığı halde Balıkesir'deki hareketin içinde yer alan bu kişilere o dönemde, "Balıkesir Yârânı" denilmiştir. Mustafa Necati de böylece, "Balıkesir Yaranı" olmuştur.²⁷

Balıkesir'de, oldukça yoğun bir çalışma temposu içinde geçen bu dönem, onun, 29 Nisan 1920 Perşembe günü Saruhan (Manisa) Mebusu olarak TBMM'ne katılmak üzere Balıkesir'den ayrılmasına kadar devam etmiş ve Balıkesir'de kaldığı bu yedi ayı aşkın süre içinde Millî Mücadele Hareketine ve Balıkesir'e çok büyük hizmetlerde bulunmuştur.²⁸

Mustafa Necati, Balıkesir'de bir yandan söz ve yazıları ile Millî Mücadele Hareketini anlatmaya çalışmış, diğer yandan da elinde silâhı ile eniştesi Yzb. Hâlit (Bayrak) Bey ve hemşehrisi Bulgurcu Mehmet Efenin yanında çeşitli cephelerde savaflara katılmıştır.²⁹ Anzavur isyanı sırasında kurulan "Balıkesir Takip MüfrezesP'nde müfrez kumandanı olarak görev almıştır.³⁰

Mustafa Necati'nin Balıkesir Hareket-i Millîyesi içindeki en büyük hizmeti, Millî Mücadele basınında seçkin bir yere sahip olan "Hareket-i Milliye'nin Mürevvici (yayın organı)" olan "**İzmir'e Doğru**" gazetesini çıkarmasıdır.

16 Kasım 1919 - 27 Haziran 1919 tarihleri arasında 74 sayı çıkmış olan İzmir'e Doğru gazetesini, Hüseyin Vâsîf ve Mehmet Esat (Çınar) kardeşlerle birlikte çıkarmışlardır. Heyet-i Merkezîye, Hareket-i Millîye'nin

²⁵ Heyet-i Merkeziye, Kongreler tarafından seçilen yönetim kurulu olup bütün Kuvâ-yı Milliye Hareketi'nin yönetiminden sorumludur. Bir de her kaza, nahiye ve köyde kurulan "Merkez Heyeti" vardır ki, sadece o merkezden sommludur. Fakat pek çok eserde Heyet-i Merkezîye (Merkezî 1 leyet) ile Merkez Heyeti, birbirine karıştırılmıştır.

²⁶ Karan.Ön.ver., 19 Ocak 1952, - 180

²⁷ Ayn. 22 Şubat 1952-207

²⁸ **İzmir'e Doğru Gazetesi**, 28 Nisan 1336/1920 Numara 57

²⁹ **Kaynak Dergisi**, (1947), Sayı 168, Ocak 1947, s. 6

³⁰ Kâzım Özalp, (1971), **Millî Mücadele**, C. 1, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 98

resmî yayın organı olarak Balıkesir'de bir gazete çıkarmaya karar verince Hareket-i Millîye'nin İstihbarat Bürosu Şefi olan Mehmet Esat (Çınar) Beye 100 lira sermaye vermiş, Mehmet Esat, Hüseyin Vâsîf ve Mustafa Necati birleşerek İzmir'e Doğru gazetesini çıkarmaya başlamışlardır. Gazetenin Sahibi Hüseyin Vâsîf (Çınar), Yazı İşleri Müdürü Mehmet Esat (Çınar), Başmuharriri (Başyazarı) da Mustafa Necati Beylerdir.³² Mustafa Necati, Balıkesir'den ayrıldıktan sonra da gazeteye yazı göndermeye devam etmiştir. Son gönderdiği yazı 13 Haziran 1920 tarih ve 70 numaralı gazetede yayınlanan, "Sulh Muahedesi ve Azm-i Millî" (Barış Antlaşması ve Millî Azim) başlıklı başmakalesidir.

Mustafa Necati'nin Balıkesir'deki çalışmaları, sadece Millî Mücadele hareketi içinde aldığı görevlerle sınırlı kalmamış, geleceğe dönük pek çok çalışmanın da içinde bulunmuştur. Bu çalışmalardan biri, Balıkesir "İdman Yurdu" nun kuruluşudur. 19 Aralık 1919 tarihinde Millî Karargâhta³³ yapılan toplantıda kuruluşu gerçekleştirilen İdman Yurdu; geçlerin beden sağlıklarının gerçekleştirilmesi, atış tâlimleri yaptırılması ve hastalıklardan korunma yollarının öğretilmesi gibi çalışmaları yürütecek bir gençlik ve spor kulübüdür. İdman Yurdu kongresinde Mustafa Necati'nin yanında Hüseyin Vâsîf (Çınar) ve Eski Edremit Kaymakamı Köprülülü Hamdi Bey de görev almışlardır.³⁴

Mustafa Necati, Balıkesir'de, Mehmet Esat Beyle birlikte, 1920 yılı Ocak ayı başında, Hükümet caddesi üzerinde bir avukatlık bürosu açmasına rağmen işlerinin yoğunluğu dolayısıyla herhangi bir dâva alıp takip

³¹ Karan, Ön.ver. 26 Şubat 1952-210

¹² Mustafa Necati'nin yazdığı 22 makale ve diğer yazıları için, Bkz. Şerafettin Yılma/, (1991), Mustafa Necati ve İzmir'e Doğru, Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991, Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s. 218-223

" "Millî Karargâh" olarak bahsedilen yer, Kuvâ-yı Millîye karargâhı hâline getirilen ve Balıkesir Kongrelerinin de toplandığı Dâr-ün-Nâfiâ Medresesi olarak bilinen bugünkü Alişüûri İlkokulu binasıdır.

³⁴ Fuat Özer, (1991), Millî Mücadele'de Balıkesir ve Mustafa Necati, Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s. 208-217

etmemiştir. Bu tarihlerde Balıkesir'de 11 Avukat faaliyet göstermekle birlikte, Avukatların meslek kuruluşu olan "Baro" kurulmamıştı. Balıkesir Barosu, 28 Ocak 1920 tarihinde Süleyman Sadi Beyin başkanlığında kurulur. Bu kuruluşta Mustafa Necati ikinci başkan Mehmet Esat Bey de yönetim kurulu üyesi olarak görev almıştır.³⁵

İstanbul'un işgali ve Meclis-i Mebûsan'ın İngilizler tarafından basılması, TBMM'nin açılmasına giden yolu açınca, işgal altında bulunan bölgeler hariç ülkenin her tarafında seçimlerin yapılmasına başlanmıştır. Karasi Sancağı ve Balıkesir Kuvâ-yı Millîyesi'nin denetimi altında bulunan Saruhan (Manisa) Sancağında da seçimler yapılmaya başlandı. Saruhan sancağı için mebus adayları olarak Akhisar Cephe Komutanı Mahmut Celâlettin Bey³⁶ ile Mustafa Necati ve Hüseyin Vâsif (Çınar) Beyler düşünülmüş, fakat Hüseyin Vâsif Beyin yaşı tutmayınca sadece Mahmut Celâlettin Bey ile Mustafa Necati Bey Saruhan Mebusu seçilmişlerdir.³⁷

Mustafa Necati, TBMM'nin en faal üyelerinden biridir. Konulara olan hâkimiyeti, hitabet gücü ve ikna kabiliyeti ile Meclisin en iyi hatiplerinden biri olmuştur. I. Meclisin görev süresi olan 1920-1923 yılları arasındaki üç yıl içinde, bu üç yılın bir buçuk yılı aşkın bölümünde, İstiklâl mahkemesi üyesi ve başkanı olarak Ankara dışında bulunmasına rağmen, Meclis kürsüsünden 54 ayrı konu üzerinde 74 konuşma yapmıştır.³⁸

11 Eylül 1920 tarihinde kurulan ve TBMM'nin 17 Şubat 1921 tarihli Kararı ile çalışmalarını sona eren, I. Dönem İstiklâl Mahkemelerinden "Sivas İstiklâl Mahkemesi" üyeliğine seçilmiş, bu mahkemelerin kapatılması üzerine de Ankara'ya dönmüştür. 1921 yılı başında asayişin bozulması ve Millî Mücadele hareketine karşı isyanların baş göstermesi üzerine II. Dönem

³⁵ İzmir'e Doğru Gazetesi, 8 Şubat 1920, numara 27

³⁶ 3. Cumhurbaşkanımız Celâl Bayar

³⁷ Karan, ön.ver., 26.02.1952-210

³⁸ Mustafa Safran, (1991), Mustafa Necati Beyin Meclis Konuşmalarından Seçmeler, **Mustafa Necati Sempozyumu 9-11** Mavis **1991** Kastamonu, Ankara: **Ayıldız** Matbaası, s.80-84

İstiklâl Mahkemeleri kurulmuş, Mustafa Necati, çalışma alanında Çankırı, Çorum, Zonguldak, Adapazarı, Bolu ve İzmit'in bulunduğu Kastamonu İstiklâl Mahkemesi Başkanlığına seçilmiştir.³⁹

Mustafa Necati, Kastamonu İstiklâl Mahkemesi Başkanı olarak 18 Ağustos 1921 günü Kastamonu'ya gelmiş ve 1 Ağustos 1922'de İstiklâl Mahkemelerinin çalışmalarına son verilmesi üzerine de 24 Ağustos 1922 günü Kastamonu'dan ayrılmış ve TBMM'nin, kendisini, 17 Ağustos 1922 tarihinde seçtiği Amasya İstiklâl Mahkemesi Başkanlığı görevine başlamıştır.

Kastamonu'da kaldığı bir yıllık süre içinde mahkeme reisliği yanında yoğun bir çalışma temposu içinde olmuş, Kastamonu'da yayınlanan "Açıksöz" gazetesindeki yazıları yanında başta Belediye olmak üzere, Kastamonu Himâye-i Etfâl Cemiyeti'(Çocuk Esirgeme Kurumu) nin¹⁰ ve Kastamonu İlim Cemiyetinin kuruluşu; Hilâl-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay Derneği), Gençler Mahfeli (Gençler Derneği) ve Muallimler Cemiyeti'nin faaliyetlerine katılmış burada unutulmaz hizmetler yapmıştır. Kastamonu Belediyesi, 22 Nisan 1922 tarihinde, Kastamonu'ya yaptığı bu hizmetlerinden dolayı Mustafa Necati Bey'e "Fahri Hemşehrilik" unvanı vermiştir.⁴¹

TBMM'ne 11. Dönem İzmir Milletvekili olarak giren Mustafa Necati, Hüseyin Vâsıf (Çınar) Beyin de aralarında bulunduğu altı arkadaşı ile birlikte Anadolu'nun imarı için 21 Ağustos 1923 tarihinde bir komisyon oluşturarak Hükümete, "mübadele, imar ve iskân" işleri ile ilgili bir bakanlığın kurulmasını teklif etmişler, bu teklifin meclis tarafından da

Mustafa Eski, (1990), Mustafa Necati Beyin Kastamonu'daki Çalışmaları, Kastamonu Eğitim Yüksekokulu Yayınlan No. 4, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s.30-36

• "Himâye-i Etfâl Cemiyeti" Ankara'da, "şehitlerin ve savaşta zarar görenlerin çocuklarını korumak" amacıyla ilk defa 30 Haziran 1921 tarihinde kurulmuştur. Kurucularından bazıları: Dr. Adnan (Adivar), Mustafa Necati, Dr. Refik (Saydam), Fevzi (Çakmak) Paşadır. Mustafa Kemal Paşa derneğin onursal başkanlığını üstlenmiştir.

• "Aynı., s.87-111

benimsenmesi üzerine 13 Ekim 1923 tarihinde "Mübadele, İmâr ve İskân Vekâleti" kurulmuş ve 20 Ekim 1923 tarihinde de Mustafa Necati, 165 milletvekilinden 158 tanesinin oyunu alarak ilk "**Mübadele, İmâr ve İskân Vekili**" seçilmiştir. 6 Mart 1924 tarihinde kurulan İsmet Paşa Hükümetinde "**Adliye Vekili**" oluncaya kadar beş ay kaldığı Mübadele, İmâr ve İskân Vekilliği sırasında, bir yandan bakanlığın merkez ve taşra teşkilâtının kuruluşunu gerçekleştirirken diğer yandan da ülkemize mübadele ile gelen göçmenlerin yerleştirilmesi ve savaş sırasında yakılıp yıkılan Anadolu'nun imârı için çok önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir.⁴²

Mustafa Necati'nin ikinci bakanlığı, 6 Mart 1924 tarihinde başladığı, Adliye Vekilliği' (Adalet Bakanlığı) dir. Şer'i Mahkemeler O'nun Adliye Vekilliği döneminde kaldırılmıştır. Bu dönemde, kısa bir süre Doğuda Şeyh Sait isyanı dolayısıyla kurulan Diyarbakır İstiklâl Mahkemesinde savcı olarak görevlendirilmiştir.⁴³ Mustafa Necati'yi asıl unutulmaz kılan ise, Maarif Vekâleti (Eğitim Bakanlığı)'nde bulunduğu 3 yıl 13 günlük dönemde gerçekleştirdiği büyük hizmetleridir.

Türk Eğitim Tarihinin İslâmî döneminde Nizâm-ül-Mülk, dünyada eğitim politikası ilkelerini ilk koyan ve eğitimi, devlet politikasında önemli bir yere yerleştirerek, kendisinden sonraki dönemlerdeki eğitim politikalarına öncülük ederken; Batılılaşma dönemi eğitim politikalarının oluşturulmasında da Mustafa Necati, âdeta aynı rolü oynamıştır.

Türk Eğitim Tarihinde 19. yüzyıl ortalarından itibaren, dînî esasta kurulmuş olan mektep ve medreselerle Batı örneğinde kurulan okullar sebebiyle ikili bir eğitim politikası, iki ayrı okul türü ve iki tip insan yetiştirme faaliyeti ortaya çıkmıştı. Bu problemi çözen bakan olma unvanı

⁴² Kemal An, (1991), Cumhuriyet Döneminin İlk Yıllarında Türkiye'de Mübadele, İmâr, İskân İşleri, **Mustafa Necati Sempozyumu** 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s.4457; Mesut Çapa, (1991), Cumhuriyetin İlk Mübadele, İmâr ve İskân Vekili Mustafa Necati Bey, **Mustafa Necati Sempozyumu** 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s.58-70

⁴³ İnan, **Ön.ver.**, s. 190

Mustafa Necati'ye aittir⁴⁴. İşte Mustafa Necati'yi Millî Eğitim Bakanları içinde unutulmaz kılan Türk Millî Eğitimine yaptığı bu hizmetidir. Mustafa Necati'ye göre **"eğitimin amacı, yeni nesli bedenlen ve fikren olduğu kadar seciye ve millî heyecan yönünden de yeni hayata ve demokrasinin gereklerine hazırlamaktır. Türklük, bu şekilde içinde bulunduğu medenî milletler arasında yüksek bir yer elde edecektir.**

Mustafa Necati, 20 Aralık 1925 tarihinde Maarif Vekili (Eğitim Bakanı) olduğunda, 24 Ağustos 1924 tarihinde seçilmiş olduğu **"Muallimler Birliği Genel Başkanlığı"** görevi de devam ediyordu. Bu durum eğitim camiasında bir canlanmanın da başlangıcı oldu. Her alanda olduğu gibi, eğitim alanında da başlamış olan inkılâplar, ancak Mustafa Necati gibi Atatürk'e gönülden bağlanmış, ulaşılmak istenilen hedefi görmüş bir icraat adamının eliyle gerçekleştirilebilirdi.

Mustafa Necati, eğitim alanında yapılması gereken işleri, gerçekleştirilebilme özellikleri açısından gruplandırarak çalışmaya başladı. Eğitim işleri hakkında gazetecilerle yaptığı görüşmede, yapılacak işleri şu şekilde sıralamıştır.

- 1- Merkez teşkilâtının takviyesi,
- 2- Terbiye-i umûmiye heyeti (genel eğitim komisyonu),
- 3- Lisan heyeti teşkili (dil komisyonu kurulması)
- 4- Mevcut müesseselerin teksifi (mevcut kuruluşların toplanması,
- 5- Öğretmenlerin terfii
- 6- Vekâletin vilâyet terbiyesinin tevsii (bakanlığın illerdeki eğitimi yaygınlaştırması)

Mustafa Ergün, (1991), Mustafa Necati'nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri, **Mustafa Necati Sempozyumu** 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s.101-102

⁴⁵Aynı., s. 102

- 6- Genel eğitime etkili olup da şimdiye kadar hükümetin ciddi denetiminden uzak kalmış kurumların ciddi denetime tabi tutulması,
- 7- Köy okulları, köy öğretmen okulları, orta ve yüksek öğretmen okulları kurulması,
- 8- Mıntıka eminiği.⁴⁶

İlk iş olarak "**Heyet-i İlmiye**" yi toplayarak Hüseyin Vâsıf (Çınar) Bey zamanında hazırlanmış olan eğitimin genel teşkilât yapısı ile ilgili çalışma bir daha gözden geçirilerek eğitim teşkilâtının hukukî temellerini oluşturacak kanun taslağı hazırlanarak Meclise sevk edilmiştir. 22 Mart 1926 tarihinde hazırlanan bu metnin TBMM tarafından kabul edilmesiyle 789 sayılı "Maarif Teşkilâtına Dâir Kanun" çıkarılmıştır.

Bu kanunla, "**Dil Heyeti**" ve eğitim teşkilâtının kurmay birimi olan "**Tâlim ve Terbiye Dairesi**" gibi merkez kuruluşları ve "**Maarif Eminlikleri**" ile de Türk Eğitim Tarihi'nde oldukça orijinal bir uygulamayı başlatacak olan taşra kuruluşları oluşturulmuştur. Kanunla, Türkiye 13 Maarif Eminliği bölgesine ayrılmış ve her bölgeye "Maarif Emni" unvanıyla tâyin edilen görevliler vasıtasıyla, eğitim işleri valilerin kontrolünden çıkarılarak bakanlığın denetimi altına alınmıştır ki, bu Tevhîd-i Tedrisât Kanunu uygulamalarının da bir parçasıdır.⁴⁷

22 Nisan 1926 tarihinde çıkarılan 819 sayılı kanunla, il özel idareleri bütçelerinden ayrılacak % 10'hık paylarla bakanlıkça belirlenecek 10 bölge merkezinde birer öğretmen okulu binası yapılması kararlaştırıldı. Mustafa Necati Bey, kanunun TBMM'nde görüşülmesi sırasında yaptığı konuşmada:

⁴⁶ İsmail Doğan, (1991), Eğitimde İcraat Geleneği ve Mustafa Necati (1864-1929) Örneği, Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s. 116

⁴⁷ Maarif Eminlikleri 1931 yılında kaldırılmıştır. Aynı., s. 105. Balıkesir, İzmir Maarif Eminliği bölgesi içinde yer almıştır.

"Özel İdareler, Öğretmen Okullarını on yılda kurmuşlar, başarılı olamamışlar, Özel İdarelerin bu işi başaramayacağı anlaşılınca da genel idareler bu işi yüklenmişlerdir. Yetmiş okul yerine otuz okul açılmıştır. Üstelik bu okullar için araç, gereç ve öğretmen gereklidir. Şimdi ülke yılda iki yüz öğretmen yetiştirmektedir. Bu sayı yetersizdir. On yılda otuz bin öğretmene ihtiyaç vardır. Bu yüzden Özel İdareler bütçelerinden % 10 aktarmakla bir şey kaybetmeyecektir."⁴⁸

Yapılması plânlanan bu öğretmen okullarından ilki, Ankara'da bugünkü Gazi Eğitim Fakültesi binasıdır. O zamanki adıyla "Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü", bu kanunla gerçekleştirilen ilk öğretmen okulu binasıdır. İkinci önemli öğretmen okulu binası İzmir Erkek Öğretmen Okulu'dur. Üçüncüsü de bugün, "Balıkesir Necatibey Eğitim Fakültesi" olarak hizmet gören Balıkesir Erkek Muallim Mektebi (Öğretmen Okulu) binasıdır ki, bunlar eğitim-öğretim için gerekli donanıma sahip vasıflı binalardır.⁴⁹ 31 Temmuz 1916'da ilk defa temeli atılan fakat savaş, işgal ve daha sonra da ödenek yokluğu gibi sebeplerle inşaatı yarım kalan bu öğretmen okulu binasının inşasının tamamlanması için bu kanunun çıkmasından sonra hemen harekete geçilmiş, 6 Ekim 1928 tarihinde yeniden temeli atılarak 1931 yılı sonunda inşaat tamamlanmış ve 30 Nisan 1932 tarihinde de "**Balıkesir Necati Bey Muallim Mektebi**" adıyla resmen eğitim-öğretime açılmıştır.⁵⁰

Her sene ihtiyaç duyulan 3000 öğretmenin yetiştirilmesini amaçlayan bu öğretmen okulu yapım projesiyle ülkenin öğretmen açığının kapatılması için 10 yıla ihtiyaç vardı. Acilen ihtiyaç duyulan öğretmenleri yetiştirmek için de, 20 Mayıs 1926 tarihinde 842 sayılı "**İlk Mektep**

⁴⁸ M. Rauf İnan, (1980), **Mustafa Necati: Kişiliği, Ulusal Eğitime Bakışı, Konuşma ve Anıları**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 84

Şahap Okudurlar, (2004), **Yaşayan Çınar, Meslekî Çalışma ve Yaşantılarından İzler, Anılar, Derlemeler**, İzmir: Etki Matbaası, s. 98

⁵⁰ **Türk Dili Gazetesi**, 07 Ekim 1928, Numara 732, s.1 su. 5-6, s.3 su 1-2

Muallim Muavinleri Hakkında Kanun" çıkarılmıştır. Bu kanunla, açılacak bazı kurs ve imtihanlarla öğretmen ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır.

Nitelikli öğretmen yetiştirme konusunda bu dönemde atılan adımların en önemlilerinden biri de 26 Mayıs 1927 tarihinde çıkarılan 1052 sayılı "**Meslek Mektepleri Hakkında Kanun**" dur. Meslek eğitimi düzenleyen bu kanuna bağlı olarak çıkarılan 17 Temmuz 1927 tarih ve 5450 sayılı kararname ile uzman öğretmen yetiştirmek üzere Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi plânlanmıştır.⁵¹ Ayrıca öğretmen okullarında ve açılacak öğretmenlik kurslarında görevlendirmek üzere en az iki sene fiilen öğretmenlik yapmış olan öğretmen okulu mezunu, resim ve el işi öğretmenleri, yetiştirilmek üzere İsveç ve Danimarka gibi Avrupa ülkelerine gönderilmişlerdir.⁵²

Mustafa Necati'nin bakanlığından önce Türk eğitim sistemini incelemiş olan John Devvey'nin, "köy öğretmen okulları kurulması" yönündeki tavsiyesi de dikkate alınarak bu dönemde yeni bir öğretmen ve öğretmen okulu modeli geliştirilmeye çalışılmıştır. Köye göre öğretmen yetiştirmek için "**Köy Muallim Mektepleri**" modeli düşünülmüş ve bunu hayata geçirmek için de, 1927 yılında Denizli Erkek Muallim Mektebi, "Köy Muallim Mektebi"ne çevrilmiş, Kayseri'de "Zincidere Köy Muallim Mektebi" açılmıştır.⁵³

1926 yılında, Avrupa (Fransa, Almanya, Rusya, İtalya, Yunanistan ve Bulgaristan gibi) ülkelerinde uygulanmakta olan ilköğretim programları incelenerek ülkemiz için yeni bir "ilkokul programı" hazırlanmıştır. Bu programla, derslerin adları yanında müfredatları da belirlenmiş, dünyada

⁵¹ Füsün öksüzoglu, (2003), Cumhuriyetin İlanından Sonra Yurtdışında Öğretmen Yetiştirme Çalışmaları, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı. 109, Ocak 2003, s.28-29

⁵² **Türk Dili Gazetesi**, 07 Ekim 1928, Numara 732, s.2, su.3

⁵³ Yahya Akyüz, (2004), Türk Eğitim Tarihi M.ö. 1000-M.S. 2004, 9. Baskı , Ankara: Pegem Yayıncılık, s. 435

yeni uygulanmaya başlanan "toplu öğretim" Türkiye'de de diğer Avrupa ülkeleri ile hemen, hemen aynı zamanda uygulanmaya başlamıştır.

Mustafa Necati'nin bakanlığı döneminde ayrıca, Türkiye'deki bütün yabancı okullar (1926) sıkı bir denetim altına alındı. 822 sayılı kanunla, ortaöğretimde öğrenim parasızlaştırıldı. 823 sayılı kanunla, bütün okul kitaplarının bakanlıkça bastırılması kararlaştırıldı. 1927 yılında, meslek ve sanat okullarının program, araç-gereç ve öğretmenlerinin yetiştirilmesi ve istihdamı görevi Maarif Vekâletine verildi.

Türkiye Muallimler Birliği Genel Başkanı da olan Maarif Vekili Mustafa Necati'nin 789 sayılı Maarif Teşkilâtına Dair Kanuna koydurmuş olduğu, "**Maarif hizmetinde asıl olan öğretmenliktir.**" hükmü eğitimi, içinde bulunduğu karmaşadan kurtarıırken öğretmeni, eğitim hizmetlerinde çok önemli bir konuma yükseltmiş, öğretmenlik meslek olarak itibarlı hâle getirilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin tâyin, terfi ve maaş gibi özlük hakları düzenlenmiştir.

Mustafa Necati'nin bakanlığı döneminde eğitim alanında gerçekleştirilen en önemli çalışma, "**Harf İnkılâbı**"dır. Ülkemizde neredeyse üç çeyrek yüzyıldır tartışılmakta ve üzerinde bazı değişikliklerin yapıldığı "eski yazı"nın tamamıyla değiştirilmesi konusu 1925 yılında ciddi olarak yeniden ele alınmış, Maarif Teşkilâtına Dair Kanunla kurulan "Dil Heyeti", bir yazı komisyonu gibi çalışmaya başlamış ve 1928 yılı ortasında Lâtin harflerinden oluşturulan "Yeni Türk Alfabesi"nin kabulü yönündeki çalışmalar, Atatürk'ün desteği ile 1928 yılı Ağustosunda uygulamaya konulmuştur.⁵⁴ 1 Kasım 1928 tarihinde çıkarılan ve 3 Kasım 1828 tarihinde Resmî Gazetede yayınlanan kanunla bu büyük değişiklik gerçekleştirilmiştir.

Mustafa Necati'nin bizzat kaleme aldığı, "Millet Mektepleri Teşkilâtı Talimatnamesi", 11 Kasım 1928 tarihinde Bakanlar Kurulu

⁵⁴ Ergün, **Ön.ver.**, s. 105

⁵⁵ **Aym.**, s. 106

tarafından onaylanmış ve 24 Kasım 1928 tarih ve 1048 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁶ Mustafa Necati'nin, başında bulunduğu Maarif Vekâleti kurduğu "**Millet Mektepleri**" bir anda bütün Türkiye'yi bir okul hâline getirmiştir. Bu teşkilâtın kurulmasında ve burada okutulacak ders kitaplarının hazırlanmasında Mustafa Necati'nin büyük emeği vardır. Bu okulların 1 Ocak 1929 günü açılması plânlanmıştı. Okulların ve kitapların bu tarihte hazır olmasını sağlamak için gece gündüz hiç durmadan çalışmıştır. Bu konu o çok heyecanlandırmaktadır. Hatta o yıl öğretmenlere yazdığı mektupta yeni harflerin öğretilmesi konusunu ele almış, "Muallim Arkadaş," diye başladığı mektubunda:

"Bilhassa bu sene yeni Türk Harflerini tamim gibi şerefli bir vazifen daha vardır. Bütün memleket evlatlarını bir an evvel yeni harflerle okutarak Türkiye'de okuma yazma bilmeyen bir fert bırakmayacak kadar geniş bir azimle çalışmak mecburiyetindedin. Bunun için yeni Türk Harflerini çabuk öğren ve hemen herkese öğretmeye başla... Bu hedefe varmak için kürsü, mektep lazım değildir. Her yerde, her gördüğün, kadın, erkek, fakir, zengin, çiftçi, tüccar, köylü ve şehirli tefrik etmeyerek derhal öğreteceksin. Milletimize yeni bir teali sahası yaratacak olan bu büyük zaferi kısa bir zamanda kazanacağına mutmain olarak vazifelerinde muvaffakiyet diler ve işe mübaşeret haberini intizar eylerim aziz meslektaşım."⁵⁷ Diyerek öğretmenleri gayrete getirmeye çalışmıştır.

Mustafa Necati, yeni harflerin öğretilmesi ve bunu gerçekleştirecek olan Millet Mekteplerine çok önem vermekte ve hatta bu okulların 1 numaralı öğrencisi olarak okulun açılması için çalışırken kaderin garip bir cilvesi olarak, Millet Mekteplerinin açılacağı 1 Ocak 1929 Salı günü öğle vakti Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

⁶ Akyuz, Ön.ver., s. 207-208

⁷ Aynı., s. 207-208

"Türkiye'de okuma yazma bilmeyen bir fert bırakmayacak kadar geniş bir azimle çalışmak"tan bahseden Mustafa Necati, bunun gerçekleştiğini görmeye "ömrünün yetmeyeceğini sanki de hissedilen bir sezişle ve fakat dâvanın gerçekleşeceğine inanan bir insan ruhunun bahtiyarlığı içinde ölümünden altı ay önce Millet Meclisi huzurunda konuşurken sözlerini şöyle bitiriyordu:

"Bir gün, herhangi bir Maarif Vekili mecburî tahsil çağında bulunan çocuklarımızın hepsini okutmakta olduğunu ve her köyde mektep ve muallim bulunduğunu söylemek bahtiyarlığına kavuşursa o zaman Cumhuriyet, ilk tahsilde çizmiş olduğu hedefine varmış olacaktır. Bu bahtiyar halefimi şimdiden ben gözlerimin karşısında onu görüyorum. Onun meserretli ve mesut hâlini müşahade ediyorum."⁵⁸ diyordu.

Daha 35 yaşında, hayatının baharında iken, fakat çok uzun bir ömre bile kolay kolay sığdılamayacak kadar çok hizmeti gerçekleştirerek hayata veda eden bu icraat adamının genç yaşta ölümü, başta Atatürk olmak üzere hemen herkesi derinden sarsmıştır. 2 Ocak 1929 Çarşamba günü Başbakan İsmet (İnönü) Paşa, mezarı başında:

"Necati'nin, hiçbir kirlî benek taşımayan varlığını, birazdan toprağa vereceğiz. Onun hâtıraları artık mefkûreci, milliyetçi, cumhuriyetçilerin hafızasında kutsî duygularla yaşayacaktır. İnsanlara manevî ve mefkûrevî varlık dışındaki şeylerin boşluğunu hatırlatan bu muazzam anda, geleceğe dair düşündüklerimizi bir daha söylemeyi hayat vazifemize sadâkat, mefkûre arkadaşımıza hürmet sayarım. (...)

"İnkılâpçıların ölürken kalanlardan ve yeni yetişenlerden bir tek dileği vardır: **Cansız bileklerinde sallanan vazife bayrağının kavranıp daha yüksekte dalgalandırılmasıdır.**

⁵⁸ Hıfzırrahman Reşit Öymen, (1947), Mustafa Necati'yi Anarken, **Kaynak Dergisi**, Ocak 1947 Sayı 168, s. 7-9

"Necati, aziz Necati; dileğin yerine getirilecektir!"

KAYNAKLAR:

- Adalı, Orhan, (1985), Mustafa Necati, Yeni Asır Gazetesi, 06 Ocak 1985
- Aksin, Sina, (1983), İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele, İstanbul: Cem Yayınevi
- Akyüz, Yalıza, (2004), Türk Eğitim Tarihi M.ö. 1000-M.S. 2004, 9. Baskı, Ankara: Pegem Yayıncılık
- Arı, Kemal, (1991), Cumhuriyet Döneminin İlk Yıllarında Türkiye'de Mübadele, İmâr, İskân İşleri, Mtustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası (s.44-57)
- Arıkan, Zeki, (1991), Mütârekede Mustafa Necati'nin İzmir'deki Çalışmaları, Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, (s.27-35)
- Çapa, Mesut, (1991), Cumhuriyetin İlk Mübadele, İmâr ve İskân Vekili Mustafa Necati Bey, Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, (s.58-70)
- Çarıklı, Hacim Muhittin, (1967), Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvayı Milliye Hatıraları, Yay.Haz. (Prof. Dr. Şerafettin Turan), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları,
- Doğan, İsmail, (1991), Eğitimde İcraat Geleneği ve Mustafa Necati (1864-1929) Örneği, Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, (s. 108-119)
- Ergün, Mustafa, (1991), Mustafa Necati'nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri, Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, (s. 101-107)
- Eski, Mustafa, (1990), Mustafa Necati Beyin Kastamonu'daki Çalışmaları, Ankara: Ayyıldız Matbaası
- Güleç, Fazlı, (1947), Rahmetli Necati, Kaynak Dergisi, Balıkesir Halkevi dergisi, Ocak 1947 Sayı: 168,
- inan, M. Rauf, (1980), Mustafa Necati: Kişiliği, Ulusal Eğitime Bakışı, Konuşma ve Anıları, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

⁹ Mustafa Necati'nin Mezarında, Başvekil İsmet Paşanın İrat Buyurdukları Nutuk, Kaynak Dergisi, Ocak 1947, Sayı 168, s. 8

- İzmir'e Doğru Gazetesi, 8 Şubat 1920, numara 27; 18 Şubat 1336/1920, No.: 31
- Karan, Hayrettin, (1951-1953) Ege'de İstiklâl (İhtilâl) Meşalesi- İstiklâl Harbinde Atılan İlk Kurşun, Türk Dili gazetesi, 06.06.1951-13.01.1953
- Kaynak Dergisi, Ocak 1947, Sayı 168
- Necati öğretmen Okulu 1953-1954 Yıllığı, (1954), Balıkesir:
- Okudurlar, Şahap, (2004), Yaşayan Çınar, Meslekî Çalışına ve Yaşantılarından İzler, Anılar, Derlemeler, İzmir: Etki Matbaacılık
- Öksüzöğlü, Füsün, (2003), Cumhuriyet'in İlanından Sonra Yurtdışında Öğretmen Yetiştirme Çalışmaları, Toplumsal Tarih Dergisi, S. 109, Ocak 2003, s. 28-29
- öymen, Hıfzırahman Reşit, (1947), Mustafa Necati'yi Anarken, Kaynak Dergisi, Ocak 1947 Sayı 168, 7-9
- Özer, Fuat, (1991), Millî MUcadele'de Balıkesir ve Mustafa Necati, Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s. 208-217
- , (1998), Millî MUcadele'de Balıkesir, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
- Safran, Mustafa, Mustafa Necati Beyin Meclis Konuşmalarından Seçmeler, Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s.30-84
- Türk Dili Gazetesi, 07 Ekim 1928, Numara 732, s.2,
- Uğual, Hüseyin Ragıp, Mustafa Necati'nin Ecdadı ve Kimliği, Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s. 184-188,

jjii c.L.1 ^Hj «Jt JJJIM..

• ju_~ j-yj—4.JLU ^.sC j i i > j^—ji- JJJ.J.LJ.VJLJ .i>ijtj v/—* « « * « * » * -Cr»
• rJirJ*. ,-* «fiÇ»*î *+;-JJ»>j/V ' -·#! «a-lr.-i_j +b»* « d"j O^J » * ' * * «*-
. ,. «ij\ Ö« ^ «*/»*/ ,> ««.,.-.>

. ^ I J / . J V J J > ^ — . ' J ^ I V C - o i i j . j V J y , . - J r . * * ? * * » j * r ' i / ' ^ j ' J / . s j z > . — ' -'

c"~) ** — " < " J i J / J ^ + H U f ' i j ç . C ^ v i l ^ « j ^ j j j i > j , > > « ^ f ' c ' - . > . - r - ' . . . " J J ' "

• — J j r . ' . ' . r ' j f « - V ' * ! ! ' J ; ' " > J J ; . " J ' v ^ * ^ . ! " » . V " S V " . — * * » J J ' ^
o j ô j - i . - » J — ^ C ^ l i i j j y U ^ . y f c i l J i j ' ' . . . " J ' j * ' - a - d . J ^ . 5 ' 3 ' . * * - * ' r ' i ' \ " » - > .

Jj>u'/. J . M i l . i - C l r j j T j . . . , - j j i j U J i , i . U , . . . j - . - : j ~ r ~ « . / j ' i j . & « - . « < - I K
• ' » j l . ' » . - f J t ' r ' h . ^ . - j > 4 J ~ J ; ' j < * * . " " i . ' » / j < * - > r ' A ' j ' > * i / " - . ' . * * J J - >) > } < . - ' . - S ' .
" * ; * * k r ^ ^ J • A i < C ' r j « _ o _ > j j ' . ^ 1 J . * v - ; i f t O i f . ' t f .

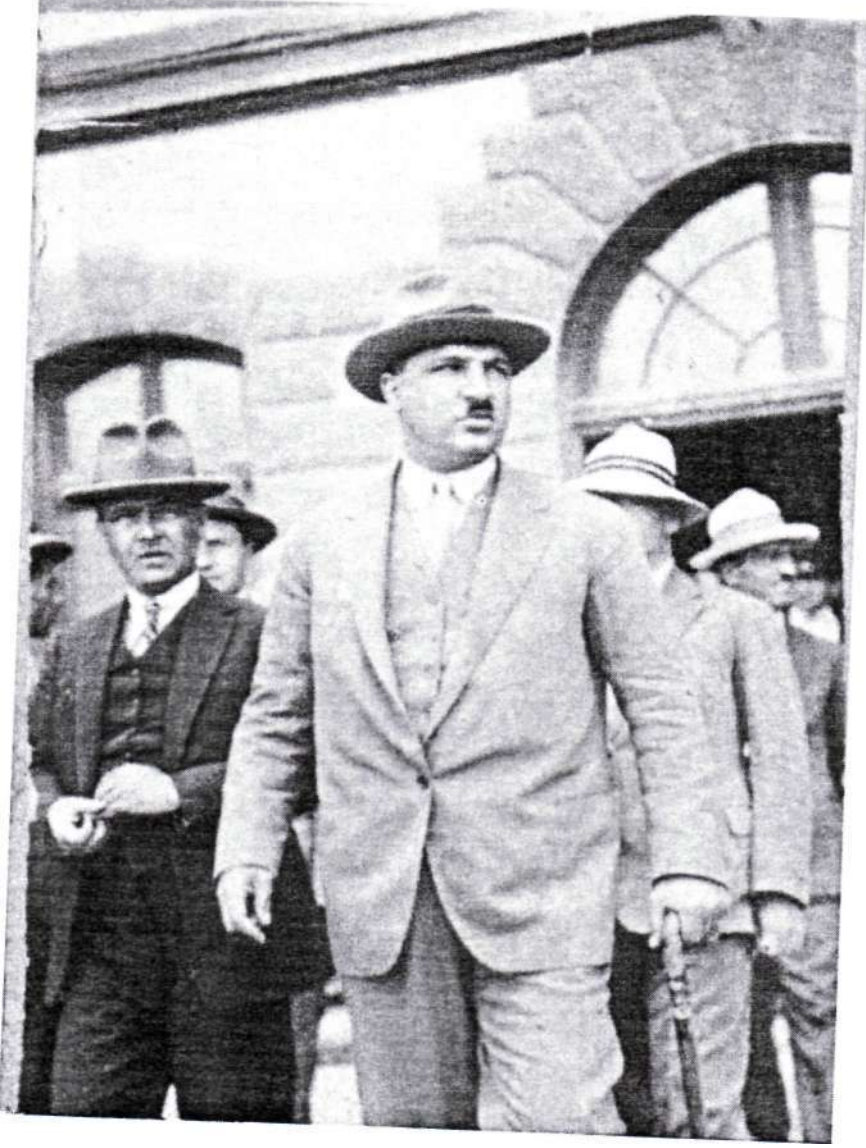
j > t j j . , j j V j i j . k i j i ^ . ^ . u j i i , , j . . . _ i . . J _ C . J . r . i J U J . J J V J J t > v l . ^ i
- t l i » . * L i

j f ; --A- sf . A i f T J

Mustafa Necati'nin, yeni göreve başlayan öğretmenlere yazdığı ve yeni Türk harflerini çabuk öğrenip herkese öğretmeye başlamasını tavsiye eden mektubu

**Milî Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey, Gazi Mustafa Kemal Paşa ile
Jimnastik řenliklerini takip ederken**

Millî Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey